

ביאורים

עד כאן ביאר המהר"ל את ההגיון העומד מאחורי מספר המצוות ואת השייכות שלהן מצד אחד לממשלת השמש ומהצד השני לממשלת האדם.

על מנת שהתמונה תהיה שלמה בכללותה, יש להוסיף עוד עניין מרכזי, והוא המקום בו נמצאים שני סוגי המצוות - התורה. לא רק מניין המצוות לסוגיהן איננו מקרי, אלא גם המיקום בו כל המצוות כתובות. אם דיברנו על שני סוגי מושלים, הרי שהתורה היא המושל העליון שתחתיה הכל מצוי. מצד אחד המציאות הרוחנית כולה גלומה בתוך אותיותיה, ומצד שני המציאות הגשמית על כל פרטיה - "הסתכל באורייתא וברא עלמא" [זוהר תרומה קסא]. וכן מובא בשם האר"י ז"ל: "דע, כי אין לך גוף ונפש ורוח שלא נבראו ע"כ"ב אותיות התורה" [ליקוטי תורה איוב].

אדם הרוצה להשלים עצמו בשני חלקיו - הגשמי והרוחני, יפנה אל התורה ויגלה בה את שני סוגי המצוות הבאות להשלים את שני צדדים אלו הנמצאים בו.

הרחבות

• העולם על-פי התורה

אָמַנְם, אָשֶׁר הוּא עוֹד יוֹתֵר עֲלֵיוֹן, אָשֶׁר בְּהַ מְלָכִים יִמְלְכוּ, הַיּא הַתּוֹרָה. הַמְהַר"ל כּוֹתֵב שֶׁמִּצְוֹת הַתּוֹרָה מְתַאֲמֵת לְמִצְוֹת. שֶׁס"ה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה בָּאוֹת לְשִׁמּוֹר עַל הַמִּצְוֹת בְּצוּרָה מְתוּקָנָה, וּרְמ"ח מִצְוֹת עֲשֶׂה בָּאוֹת לְתַקֵּן וּלְהַשְׁלִים אֶת הָעוֹלָם.

בְּדִרוֹשׁ עַל הַמִּצְוֹת הַמְהַר"ל מְמַשֵּׁל זֹאת לְבִנְיָא הַבּוֹנֵה בֵּית. עַל הַבְּנָא לְתַכְנֵן אֶת הַבֵּית בְּצוּרָה כּוֹז שִׁיְהִי רְאוּי לְתַכְלִיתוֹ. בְּדוּמָה לִכְךָ גַּם הַקַּב"ה 'בְּנֵה' אֶת הָעוֹלָם עַל-פִּי 'הַתּוֹכְנִיּוֹת' שֶׁל הַתּוֹרָה. לִכֵּן, כִּשְׁהָאֵדָם מִקִּיִּים אֶת מִצְוֹת הַתּוֹרָה עַל-יְדֵי רַמ"ח אֵיבְרִיּוֹ, הוּא מִקִּיִּים אֶת הָעוֹלָם כּוֹלוֹ: "שֶׁנִּבְרָא בּוֹ אָדָם בְּרַמ"ח אַבְרִים נֶגֶד מִצְוֹת עֲשֶׂה. וְהַכֵּל כְּדִי שִׁיְהִי אָדָם מוֹכֵן לְשִׁמְרָם, כִּי הֵם לְאָדָם בְּעַצְמוֹ, שְׁצָרִיךְ עֲשִׂייה עַל יְדֵי גּוֹפּוֹ". כִּךְ גַּם שֶׁס"ה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה. כִּשֶׁם שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ לֹא מִשְׁנֵה מִמְסֻלּוֹה וְעוֹשֶׂה אֶת תַּפְקִידָהּ, כִּךְ גַּם הָאָדָם: "כִּי הָאָדָם נִמְשָׁךְ תַּמִּיד אַחֵר הַמְּקוֹם שֶׁהוּא דָר שֶׁם וּמִנְהַגוֹ" [דְּרָשׁוֹת הַמְהַר"ל, דְּרוֹשׁ עַל הַמִּצְוֹת].

דְּבָרֵי הַמְהַר"ל מְבּוֹסְסִים עַל פְּסוּק בְּמִשְׁלִי: "בֵּי מְלָכִים יִמְלְכוּ וְרוֹזְנִים יִחְקְקוּ צֶדֶק" [ח, טו]. הַסֵּבֵר שׁוֹנֵה מִדְּבָרֵי הַמְהַר"ל כּוֹתֵב הַרְלֵב"ג. לְפִי דְּבָרָיו, עַל יְדֵי הַתּוֹרָה הַמְלָכִים יִשְׁלְטוּ בְּפוּעַל בְּנִתְיָנֵיהֶם (כִּךְ כְּתוּב גַּם הַבֵּן עוֹרָא, הַמִּצְוֹת דוֹד וְהַמְלָבִי"ם). הַאֲלִשִׁיךְ הַקְּדוֹשׁ כּוֹתֵב שֶׁהַמְלָכִים עֲלֵיהֶם דִּיבֵר הַפְּסוּק הֵם חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, לְהֵם יֵשׁ אִפְשָׁרוֹת בְּפוּעַל לְשִׁלוֹט בְּטַבַּע בְּעִזְרַת הַתּוֹרָה. דּוּגְמָאוֹת לִכֵּךְ נִיתֵן לְמִצְוֹת בִּיהוֹשֻׁעַ, שֶׁהַעֲמִיד אֶת הַשֶּׁמֶשׁ גִּבְעוֹן [יְהוֹשֻׁעַ י]. וּבְמִשְׁהָ, שֶׁהָבִיא עַל הַמִּצְרִיִּים עֶשֶׂר מִכּוֹת וּבִקַּע אֶת הַיָּם [שְׁמוֹת ז-יד].

שאלות לדיון

מה תפקיד האדם בתור המלך של המציאות?

למה מטרת החומר היא בסך הכל להיות מסודר, ואילו מטרת הצורה היא להוסיף שלמות?

וּכְבֵּד אֲמִרְנּוּ, כִּי אֵלוֹ שְׁנַיִם, הַשְּׁמֶשׁ וְהָאָדָם, הֵם בְּיוֹתֵר עֲלֵיוֹן בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהֵם בְּלִבְד נְחָשְׁבִים מְלָכִים וּמוֹשְׁלִים בְּעוֹלָם. הַשְּׁמֶשׁ הוּא מוֹשֵׁל וּמְלָךְ וְשׁוֹמֵר הַסֵּדֶר שֶׁלֹּא יִשְׁתַּנָּה, כְּמוֹ שֶׁהוּא עֲנִין הַמְּלָךְ. וְהָאָדָם גַּם כֵּן כְּמְלָךְ הַמְּשָׁלִים אֶת הָעָם, כִּךְ הָאָדָם מְשָׁלִים אֶת הַמִּצְוֹת. אָמַנְם, אָשֶׁר הוּא עוֹד יוֹתֵר עֲלֵיוֹן, אָשֶׁר בְּהַ מְלָכִים יִמְלְכוּ, הַיּא הַתּוֹרָה, שִׁיְהִי עוֹד יוֹתֵר עֲלֵיוֹן בְּעוֹלָם, וּבְהַ מְלָכִים יִמְלְכוּ. וְלְפִיכֵךְ, הַתּוֹרָה מְתַיַּחֶסֶת אֶל אֵלוֹ שְׁנֵי מִיָּנֵי מְלָכִים. אָשֶׁר הָאָחֵד עֲנִינוֹ בְּלִתֵּי יְצִיאָה מִן הַסֵּדֶר, בְּמִדְרָגַת לֹא תַעֲשֶׂה, וְהַשְּׁנִי, עֲנִין הַשְּׁלֵמוֹת, שֶׁהוּא מְשָׁלִים הַמִּצְוֹת בְּמִצְוֹת עֲשֶׂה. כִּי דְבַר זֶה רְאוּי לְתוֹרָה, שִׁיְהִי בְּהַ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, אָשֶׁר שׁוֹמְרִים אֶת הַסֵּדֶר, שֶׁלֹּא יְהִי עוֹבֵר חֲזָק, כְּמוֹ שְׁרָאוּי לְמְלָךְ, שֶׁהוּא שׁוֹמֵר הָעָם שֶׁלֹּא יֵצֵא מִן הַסֵּדֶר. וְגַם יֵשׁ בְּהַ מִצְוֹת עֲשֶׂה, שֶׁהֵם הַשְּׁלֵמָה לְעוֹלָם, כְּמוֹ הַמְּלָךְ שֶׁהוּא הַשְּׁלֵמָת הָעָם. וְאֵלוֹ שְׁנֵי דְבָרִים מְתַיַּחֶסֶים אֶל הַחֲקוֹר וְהַצְּוֹרָה. וְהַדְּבָרִים בְּרוּרִים כְּשֶׁמֶשׁ לְמִי שְׁמִבִּין, וְהָאָרְכָנוּ בְּמִקּוֹם אַחֵר בְּפִרוֹשׁ זֶה. כִּלְל הַדְּבַר, כִּי הַשֶּׁם יִתְבָּרַךְ נִתֵּן לְאָדָם הַתּוֹרָה, שִׁיְהִי לְאָדָם הַמְּעַלָּה הַיּוֹתֵר עֲלֵיוֹנָה שֶׁהִיא בְּעוֹלָם: אִם שִׁיְהִי בּוֹ הַמְּעַלָּה הַיּוֹתֵר עֲלֵיוֹנָה שֶׁלֹּא יִסּוֹר מִן אָשֶׁר נְבְרָא עֲלָיו אֶל הָרַע וְאֶל הַפְּחִיתוּת, וְאִם שִׁיְקַנָּה הַשְּׁלֵמוֹת הַיּוֹתֵר עֲלֵיוֹן עַל יְדֵי מִצְוֹת עֲשֶׂה.

התורה עליונה ממלכות השמש והאדם. יעודה שהאדם לא יוד מהמדרגה בה נברא, ויקנה השלמות

כְּבֵר בָּאֵרְנוּ שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ וְהָאָדָם הֵם עֲלִיוֹנִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְרַךְ הֵם נִחְשָׁבִים מְלָכִים וּמוֹשְׁלִים בְּעוֹלָם. הַשֶּׁמֶשׁ מוֹשֵׁל וְשׁוֹמֵר עַל עוֹלָם הַטַּבַּע שֶׁלֹּא יִשְׁתַּנָּה, שׁוֹהוֹ תַּפְקִידוֹ שֶׁל מֶלֶךְ לְשִׁמּוֹר עַל מִי שֶׁהוּא מוֹלֵךְ עָלָיו. וְהָאָדָם הוּא כְּמֶלֶךְ הַנּוֹתֵן שְׁלִימוֹת לְעָם, כִּךְ הָאָדָם נוֹתֵן שְׁלִימוֹת לְמִצְוֹת. אֲבָל יֵשׁ דְּבַר נֶעְלָה יוֹתֵר מֵהֵם, וּבְהַ מְלָכִים יִמְלְכוּ, הַיּא הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא הַדְּבַר הַנֶּעְלָה בְּיוֹתֵר בְּעוֹלָם. לִכֵּן בְּתוֹרָה מִצְוִיִּים שְׁנֵי עֲנִינֵי הַמְּלָכוֹת: הָאֶחָד שֶׁלֹּא יֵצֵא מִהַסֵּדֶר הָרְאוּי, זֹה מִצְוֹת הַלֹּא תַעֲשֶׂה שְׁבִתוֹרָה. וְהַשְּׁנִי הַשְּׁלֵמָת הַמִּצְוֹת זֹה בְּמִצְוֹת הַעֲשֶׂה. וְכִךְ רְאוּי שִׁיְהִי בְּתוֹרָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁהֵן שְׁמִירָה עַל הַסֵּדֶר, וּמִצְוֹת עֲשֶׂה שֶׁהֵן הַשְּׁלֵמָה, כְּמוֹ שְׁבִמְלָךְ מִצְוִיִּים שְׁנֵי עֲנִינִים אֵלָה. שְׁנֵי עֲנִינִים אֵלוֹ הֵם כְּחוֹמֵר וְצוּרָה, וְדְבָרִים אֵלוֹ בְּרוּרִים לְמִבִּין, וְהָאָרְכָנוּ לְבָאֵרֵם בְּמִקּוֹם אַחֵר. כִּלְלוֹ שֶׁל דְּבַר, הַקַּב"ה נִתֵּן הַתּוֹרָה לְבִנְיָ הָאָדָם, כְּדִי שֶׁתְּהִיָּה לְאָדָם הַמְּעַלָּה הַעֲלִיוֹנָה בְּמִצְוֹת, וְזֹאת מִשְׁתֵּי בְּחִינּוֹת: הָאֶחָת שֶׁלֹּא יְפוֹל מִהַמְּעַלָּה שְׁבָה נְבְרָא בְּאִמְצָעוֹת מִצְוֹת הַלֹּא תַעֲשֶׂה, וְהַשְּׁנִיָּה שִׁוְסִיף מַעֲלוֹת וְיִרְכּוֹשׁ הַשְּׁלִימוֹת הַגְּדוּלָה בְּיוֹתֵר עַל יְדֵי מִצְוֹת הַעֲשֶׂה.

